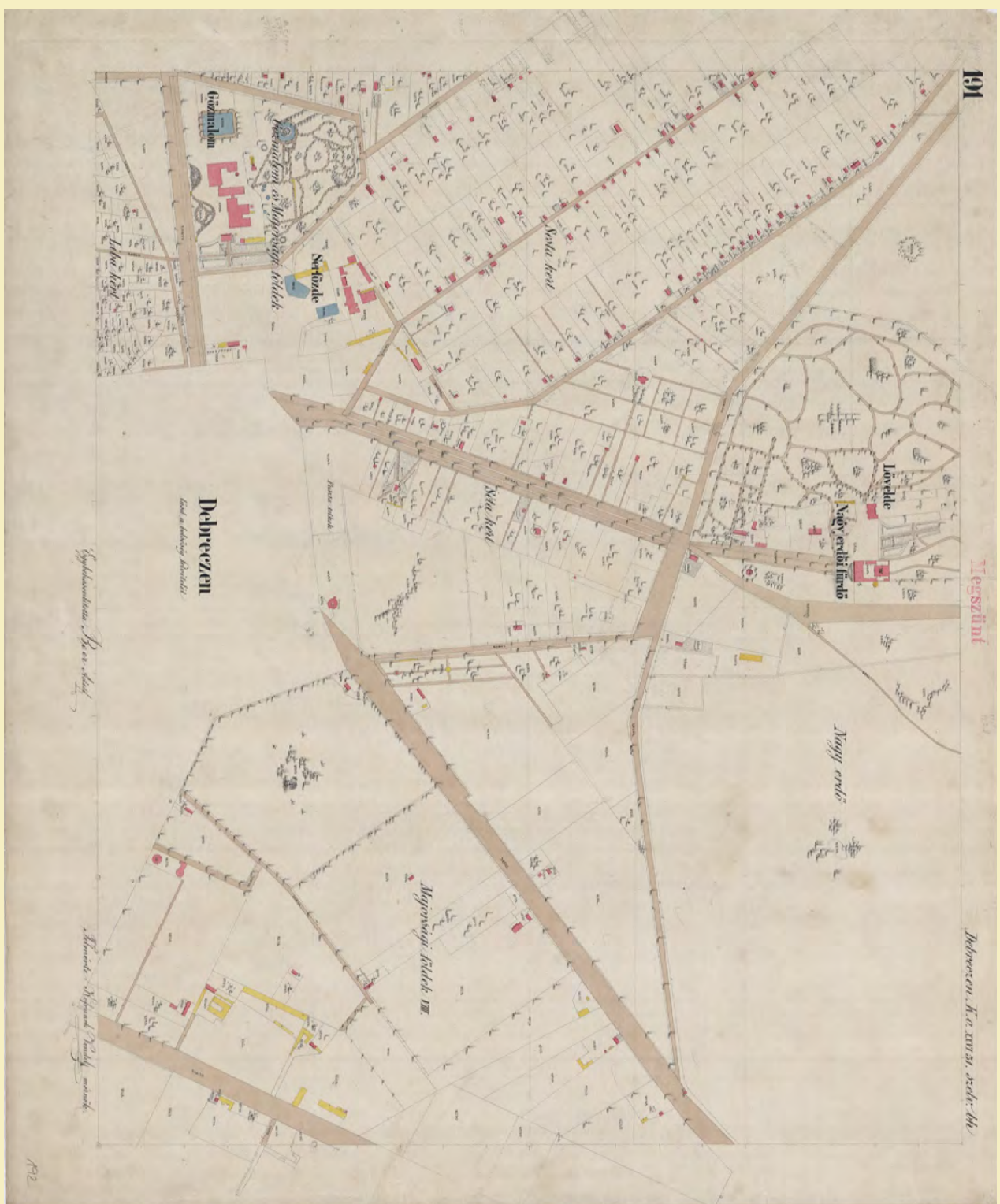

CATASTRUM

ÉVNEGYEDES KATASTRERTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

- **TÖRÖK ENIKŐ:** A debreceni felmérési felügyelőség személyzete, 1871–1873
- **SÁFRÁNY TÍMEA:** A debreceni 12. felmérési felügyelőség tisztviselői, 1895–1918
- **REISZ T. CSABA:** Az Országos Községi Törzskönyvbizottság története II. Az 1898. évi IV. törvény előkészítése, 1895–1897
- **MIKESY GÁBOR:** Egységesítés a földrajzi nevek használatában. Szemelvények a Földrajzinév-bizottság történetéből, 1980-as évek (2. rész)
- **DOROSZLAI TAMÁS – JÁNOSSY ANDRÁS:** Megszüntetés fejlesztéssel? A természetes intelligencia hatása a mesterséges intelligenciára az ingatlan-nyilvántartásban

▪ Debrecen térképének 192. szelvénye. 1872-ben felmérte Kofranek Vendel, egybeahasonlítottta Beer Adolf (MNL OL, S 78. 725/192.). I. ehhez Török Enikő cikkét

■ ■ ■ DEBRECEN, HELY- ÉS FÖLDRAJZI NEVEK

Jelentős laptörténeti eseményhez érkezett a *Catastrum* ezzel a számával, mert ezáltal válik teljessé a tizedik évfolyam. A szerkesztőség továbbra is örömmel ad helyt a szerzők egy-egy témát több aspektusból és igen részletesen is feldolgozó cikkeinek.

A katasztertörténet személyzeti viszonyait vizsgáló – hazai és külföldi – prozopográfiai kutatások eredményei ezúttal a Debrecenben tevékenykedők egyéni és társadalmi helyzetének tanulmányozását teszik lehetővé. A városban különböző időszakokban eltérő funkciójú felügyelőségek tevékenykedtek, (műszaki) felmérési felügyelőség 1871 és 1873, majd 1895 és 1918 között működött. A korai időszak személyi adattárát, illetve a második korszak személyzetének származására, felekezetre, képzettségre és családi kapcsolataira vonatkozó elemzését adjuk most közre.

A kataszteri térkép- és iratanyag egyik kimagasló forrásadottsága a hely- és földrajzi nevek bőséges előfordulása, emiatt ezeket a névmegállapító szervezetek is nagy haszonnal forgatták. A községnevek egységesítésének céljából 1898-ban létrehozott Országos Községi Törzskönyvbizottság (OKTB) történetének közvetlen előzményeit foglalja össze a publikáció második része. Az OKTB szellemi jogutódja a Földrajzinév-bizottság, amelynek működéséről szinte alig tudunk valamit, pedig tevékenységének eredménye jelentős mértékben alakítja földrajzinév-használati gyakorlatunkat.

■ ■ ■ TARTALOM

TÖRÖK ENIKŐ: A debreceni felmérési felügyelőség személyzete, 1871–1873	3
SÁFRÁNY TÍMEA: A debreceni 12. felmérési felügyelőség tisztviselői, 1895–1918	17
REISZ T. CSABA: Az Országos Községi Törzskönyvbizottság története	
II. Az 1898. évi IV. törvény előkészítése, 1895–1897	29
MIKESY GÁBOR: Egységesítés a földrajzi nevek használatában.	
Szemelvények a Földrajzinév-bizottság történetéből, 1980-as évek (2. rész)	43
DOROSZLAI TAMÁS – JÁNOSSY ANDRÁS: Megszüntetés fejlesztéssel?	
A természetes intelligencia hatása a mesterséges intelligenciára az ingatlan-nyilvántartásban	59
Reményi József Tamás (1949–2023) emlékezete (Reisz T. Csaba)	64

CATASTRUM ■ Évnegyedes katasztertörténeti folyóirat ■ X. évfolyam, 4. szám

A címlapon: Perczel Dezső országgyűlési képviselő 1890 körül (Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár, 954-1933.). Belügyminisztersége idején 1896-ban létrehozta azt a vegyes bizottságot, amely előkészítette a község- és más helynevekről szóló 1898. évi IV. törvénycikket. L. ehhez Reisz T. Csaba cikkét

Alapítva: 2013 ■ Megjelenés gyakorisága: negyedévente ■ Alapító: Magyar Nemzeti Levéltár (MNL)

■ Kiadó: Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. (HOI) ■ Címe: 1223 Budapest, Park u. 2. (info@agrarpok.hu)

■ Felelős kiadó: Bozzay Péter ügyvezető ■ Telefon: (06 1) 362-8100, honlap: www.agrarpok.hu

Szerkesztőbizottság:

Bozzay Péter (HOI), dr. Szinay Attila, Varga Felicián (Lechner Nonprofit Kft.)

Szerkesztőség:

Címe: 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2–4. ■ E-mail: info@catastrum.hu ■ Honlap: www.catastrum.hu

 www.facebook.com/catastrum

Főszerkesztő: Reisz T. Csaba (MNL) ■ Felelős szerkesztő: dr. Török Enikő (MNL) ■ Szerkesztők: dr. Pásztai László (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum), Varga Felicián (Lechner Nonprofit Kft.) ■

Olvasószerkesztő: Reményi József Tamás ■ Kézirat-előkészítés: Dávid Ildikó

A szerkesztőség kéziratokat nem őriz meg és nem küld vissza.

A nyomdai munkálatokat végezte: Zemplén-Vektor Kft., 3900 Szerencs, Csalogány köz 5.

Előfizetés: a kiadónál ■ Előfizetés egy évre 6000 Ft, számonként 1500 Ft.

ISSN (papíralapú): 2064-5805 ■ ISSN (online): 2064-6542

SUMMARY

TÖRÖK, Enikő: The staff of the survey inspectorate in Debrecen, 1871–1873

torok.eniko@mnl.gov.hu

Survey inspectorates did not have a permanent seat between 1856 and 1895 in Hungary, they had so-called travelling offices. Their headquarters sometimes changed even within a year because they distinguished between summer and winter accommodation. Nevertheless, these inspectorates were also numbered, and they were recorded based on their serial number in the work plans and work reports. Between 1871 and 1873, the 6th Survey Inspectorate operated in Debrecen, with 28 employees in 1871 and 31 employees in 1872–1873. 18 of them worked here for all three years, and during this period a total of 39 people participated in the inspectorate's work.

SÁFRÁNY, Tímea: Officials of the 12th Survey Inspectorate in Debrecen, 1895–1918

safrazy.timea@mnl.gov.hu

The prosopography of the officials of the survey inspectorate in Debrecen (1895–1918) offers further research opportunities. The origin, education, language skills, religious affiliation and family relationships of the engineers are also listed on the surviving personal sheets. Some engineers excelled in other fields in addition to their professional work or had a strange life path before starting their engineering work.

REISZ, T. Csaba: The History of the National Committee for the Registration of Settlements, II. The preparation of Act IV of 1898, 1895–1897

reisz.t.csaba@mnl.gov.hu

In the spring of 1895, the Minister of the Internal Affairs decided to set up a permanent joint committee for registering place names. The committee operated from the end of April 1896 to February 1898, and its members included not only ministry officials but also representatives of professional organizations and associations. The committee prepared the draft law including the establishment of the village register and the National Committee for the Registration of Settlements. Despite the silent protests of the members of the Saxon and Romanian nationality members in the National Assembly, the bill was accepted around the change of the year 1897 and 1898, and after the royal consecration, it entered into force as Act IV of 1898.

MIKESY, Gábor: Unification in the use of geographical names. Selections from the history of the Hungarian Committee on Geographical Names, 1980s (part 2)

gabor.mikesy@lechnerkozpont.hu

In the 1980s, the time came for the most exciting, third phase of the Hungarian geographical names' unification programme – i.e., the creation of the Geographical Names Library. Despite the favourable attitude of the land surveying and cartography administration, it was unable to raise the costs. During the effort to acquire resources, the matter of geographical names was discussed for a short time at the highest management level of the state. Its effect on the current era is that the Hungarian Committee on Geographical Names (HCGN) formally advanced from a ministerial committee to an inter-ministerial committee. Even as a specialist committee, the HCGN was found to have weighty tasks such as sorting out the names of public areas in the capital, the diplomatically sensitive issues of country and area names, the naming of important domestic geographical places and the almost constant spelling regulation issues.

DOROSZLAI, Tamás – JÁNOSSY, András: Termination with development? The impact of natural intelligence on artificial intelligence in real estate registration

In the land situation that has developed over the past decades, it is not uncommon for a piece of agricultural or forestry land to have hundreds of owners, which creates problems for cultivation. Act LXXI of 2020 aimed at abolishing the undivided common ownership of land. The implementation of the Act also required IT development, which was carried out by Lechner Knowledge Centre's experts in land and property registration, using innovative technologies and more than half a century of professional experience in the field.

TÖRÖK ENIKŐ

*A debreceni felmérési felügyelőség személyzete, 1871–1873**

Az 1856-ban kezdődő részletes kataszteri felmérés munkálatait a vándorló, állandóan változó felmérési felügyelőségekbe bocsátott műszaki alkalmazottak végezték. A felügyelőség székhelye és személyzete is folyamatosan, gyakran évről évre változott, sőt az előbbi olykor egy éven belül is, mert megkülönböztettek nyári és téli szálláshelyet. Ennek ellenére ezeket a felügyelőségeket is számozták, a munkatervekben és a munkabeszámolóknak is a sorszámuk alapján tartották nyilván őket. A decentralizált magyarországi pénzügyigazgatás miatt a kataszteri felmérés Bécsből irányított magyarországi szervezete is decentralizált volt 1866-ig, a soproni, a pozsonyi és a kassai adókerületben különálló felmérési igazgatóságok működtek, így a felmérési felügyelőségek számozása kerületenként újrakezdődött.

1883-tól 1895-ig a felmérési felügyelőségek mellett négy felmérési helyszínelési felügyelőséget is létrehozta a változások vezetésére, a térképek helyesbítésére. Ezek már helyhez kötött hivatalok voltak.

1894-ben a mozgó felmérési felügyelőségekből és a helyhez kötött felmérési helyszínelési felügyelőségekből kialakították az állandó felmérési felügyelőségeket, amelyek feladatai közé tartozott a felmérés, a folyamatos nyilvántartás (változások vezetése) és az adatszól-

gáltatás. Ekkor Debrecen a 12. felmérési felügyelőség székhelye lett.¹

Azonban korábban is állomásozott felmérési felügyelőség Debrecenben, mégpedig a 6. felmérési felügyelőség 1871 és 1873 között, vagyis három éven keresztül. Ekkor került sor a Hajdú kerület településeinek és Debrecen városának a felmérésére. Az 1869. évi munkatervben az előmunkálatok között szerepelt a háromszögelési hálózat negyedrendű pontjainak meghatározása Szabolcs vármegyében és a Hajdú kerületben. Ezen a vidéken négy háromszögméreti osztály működött, amelyeknek Debrecenben, Hajdúnánáson, Nyíregyházán és Kisvárdán voltak a nyári fő állomásai. A határleírást egész Szabolcs vármegyében tervezték. Az 1870. évi munkaterv szerint a részletes felmérés megkezdődött Szabolcs vármegyében és a Hajdú kerületben. A kilenc felmérési felügyelőség közül hét működött ezen a területen: a 2. Kisvárda, a 3. Nagykálló, az 5. Nyírbozdány, a 6. Nyíregyháza, a 7. Polgár, a 8. Nagykálló és a 9. Püspökkladány székhellyel. A 6. felügyelőség székhelyét 1871-ben tették át Debrecenbe.²

A felügyelőség vezetője Sártory Antal volt, létszáma pedig 1871-ben 28, 1872–1873-ban 31 fő. 18-an mind a három évben itt dolgoztak, és ezen időszak alatt összesen 39-en vettek részt a felügyelőség munkájában. Közülük 14-nek

* A bécsi kutatásaimat a Klebelsberg Kuno-ösztöndj (2015, 2017), a bécsi Collegium Hungaricum kutatói ösztöndj (2019, 2022) és a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (2021, 2023) támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross Andrásnak, a bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét. A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg.

1 RAUM FRIGYES: A földmérési felügyelőségek centenáriuma. *Geodézia és Kartográfia* (= GK), 45. (1993) 4:224–226. (= RAUM, 1993). TÖRÖK ENIKŐ: A kataszteri felmérés szervezete 1850 és 1861 között. *Catastrum*, 8. (2021) 1:3–22. SÁFRÁNY TÍMEA: A debreceni 12. felmérési felügyelőség személyzete 1895 és 1918 között. *Catastrum*, 10. (2023) 3:26. (= SÁFRÁNY, 2023).

2 A földadósorozati felmérésnek 1869-ik évre megállapított munkálkodási terve és kijelölése azon tartozásoknak, melyek teljesítésével az illető községek a felmérést támogatni kötelesek. A kataszteri felmérésnek 1870-ik évre megállapított munkálkodási terve és azon tartozásoknak kijelölése, melyek teljesítésével az illető községek a felmérést támogatni kötelesek. Magyar Nemzeti Levéltár (= MNL) Országos Levéltára (= OL), S 92 Az Országos Földméréstani Intézet vegyes iratai (= S 92), 23.-2. Rendelet gyűjteménye, 1868–1870. 209., 412., 8.-25. Kataszteri és telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok állása Hajdu megyében.

a születési helyét nem ismerjük, heten csehországi, hatan galíciai, heten magyarországi, négyen pedig morvaországi származásúak voltak, egy munkatárs Felső-Ausztriában született.³

Jelen prozopográfiai tanulmány célja a 6. felmérési felügyelőség személyzete szakmai tevékenységének ismertetése. A források adattartalmától függően szerepelnek a szócikkekben a személyek alapvető életrajzi adatai, a tanulmányokra vonatkozó információk, a kataszteri előmenetel ismertetése, illetve röviden utalás a kataszteri szervezeten kívüli szakmai működésre. Az utóbbi vagy megelőzte, vagy követte a kataszteri szervezetben eltöltött időszakot.⁴

1873-ig a műszaki személyzet munkakörét a következőképp különböztették meg: 1–4. osztályú mérnök, asztalvezető, 1–3. osztályú segéd. 1872-ben változás történt a megnevezésben: az asztalvezetőket segédmérnököknek nevezték, az 1. osztályú segédeknek mérnököknek, a 2. és 3. osztályú segédeknek felmérési növendékeknek. Ezenkívül a főmérnöki munkakört is bevezették.⁵

A szócikkekben alkalmazott rövidítések: adóker. = adókerület, felm. = felmérési, ff. = felmérési felügyelőség, hf. = helyszínelési felmérési felügyelőség, Hh. = Háromszögellő hivatal, id. = ideiglenes, kat. = kataszteri, Kig. = Kataszteri igazgatóság, ker. = kerület,

Ktt. = Kataszteri térképtár, oszt. = osztályú. Zárójelben a munkakörbe lépés időpontja és évszámmal a szolgálati hely szerepel (Magyarországon a felmérési felügyelőség, egyébként csak országnév). A kataszteri pályafutást gyakran nem tudjuk folyamatosan követni, mivel nem minden évből rendelkezünk adatokkal. A személyek betűrendben követik egymást.

A felmérési és helyszínelési felügyelőségek sorszámainak és állomáshelyeinek a későbbiekben önálló tanulmányt szentelünk, mert a forrásadottságok miatt azok megállapítása további kutatásokat igényel még.

Baader Alajos (Chomutov, Csehország, 1843. 02. 08. – Pozsony, 1904. 08. 07.) Gyakornok (1858. 02. 11.; 1858. 02. 11. – 1858. 05. 19.: Magyarország soproni adóker. 5. ff.; 1858. 05. 19. – 1860. 03. 01.: Galícia), 2. oszt. segéd (1860. 08. 01.; 1861–1863. 04. 16.: Horvátország; 1863. 04. 16. – 1864: Magyarország kassai adóker. 2. ff.; 1865: 1. ff.), 1. oszt. segéd (1868–1869: 5. ff.; 1869–1874: 6. ff.), segédmérnök (1873), 3. oszt. mérnök (1877; 1879: 3. ff.), 2. oszt. mérnök (1883; 1884–1889: 1. ff.), 1. oszt. mérnök (1889; 1889–1899: 5. ff.), főmérnök (1893). 1899. 04. 30.: nyugdíjazás.⁶

Baranski Sándor (Roszyce, Galícia, 1839. 07. 21. – Maglód, 1917. 12. 01.) Tanulmányok: másfél év (más adat szerint négy) gimnáziumi osztály Przemyslben, egy év alsóreáliskola

3 MNL OL, K 269 Polgári kori kormányhatósági levéltárak, Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Általános iratok (= K 269), II. rész Tárgyi alapon rendezett iratok, A Pénzügyi közigazgatási ügyek, 21. tétel Háromszögellési és kataszteri felmérési ügyek, b Az országos kataszteri felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 2. köt. 1868–1874. (= II.-A-21.-b-2.) 189., 273. *Magyarország Tiszti Cím- és Névtára* (= MTCN), 1873.

4 A forrástípusokra vonatkozóan I. REISZ T. CSABA: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Törzskönyvi lap, szolgálati és minősítési táblázat. *Catastrum*, 4. (2017) 3:14–21. Uő: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Anyakönyvek, iskolai értesítők, gyászjelentések. *Catastrum*, 4. (2017) 3:14–21. Uő: A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Címterek, hivatalos közlönyök, adatbázisok. *Catastrum*, 5. (2018) 1:15–25. REISZ T. CSABA – TÖRÖK ENIKŐ: A magyarországi kataszteri felmérés tisztviselői kara. *Catastrum*, 9. (2022) 3:54–64.

5 MNL OL, K 269. II.-A-21.-b-2. TÖRÖK ENIKŐ: A magyarországi kataszteri személyzet javadalmazása, 1850–1867. *Catastrum*, 10. (2023) 3:3–24.

6 Österreichisches Staatsarchiv (= ÖStA), Finanz- und Hofkammerarchiv (= FHKA), Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= NHK) Katasterabteilung Akten (= Katatsterabt.) 658. 1858/19435., 660. 1858/34696., 678. 1863/32359., 679. 1864/5474., 680. 1864/28410., 682. 1865/19954. MNL OL, K 269. II.-A-21.-b Az országos kataszteri felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 1. köt. 1860–1865. (= b-1.) 35., 53., 135., 181., 250., II.-A-21.-b-2. 9., 63., 82., 115., 171., 189., 240., 273., 334., II.-A-21.-b Az országos kataszteri felmérés tisztviselőinek szolgálati beosztása, 3. köt. 1884–1892. (= b-3.) 35., 158. MTCN, 1873–1898. Személyi hírek. *Pénzügyi Közlöny* (= PK), 4. (1877) 8:101., 10. (1883) 12:238., 16. (1889) 12:496., 20. (1893) 11:303. Búcsúzás. Eger, 28. (1889) 18:146. Vegyesek. *Kataszteri Közlöny* (= KK), 8. (1899) 6:127., 13. (1904) 8:151. 1865-ben arany érdemkeresztet kapott, mivel Alsóvisnyón egy égő házból kimentett egy nőt és két gyermekét. *Tárcza. Sürgöny*, 5. (1865) 89:1. GÁNÓCZY SÁNDOR: Kutyahistóriák (Életemből), I–III. *Catastrum*, 5. (2018) 4:31.

SÁFRÁNY TÍMEA

*A debreceni 12. felmérési felügyelőség tisztviselői, 1895–1918**

A debreceni felmérési felügyelőség (1895–1918) névtárának prozopográfiai adatgyűjtése kapcsolódott a korábban már közreadott pécsi és trencsényi felügyelőségek személyzettörténeti kutatásához.¹ Az elkészült prozopográfiai és az ezzel párhuzamosan zajlott kutatások lehetővé teszik, hogy a tényszerű adatok felhasználásával különböző vizsgálatokat végezzünk, és további következtetéseket vonjunk le a kataszteri személyzet életúttörténetére vonatkozóan.

Az idén záruló „Négyzetkataszter” projekt egyik célkitűzése, hogy létrehozza a kataszteri felmérésben 1850 és 1918 között tevékenykedő személyek adatbázisát, amelyben a karrierre vonatkozó információk és források megjelölése mellett a magánéleti adatok gyűjtése is teret kapott.² A debreceni tisztviselők kutatása során a születésre, a halálózásra és a szakmai pályafutásra vonatkozó információk mellett a házasságkötéseket is feljegyeztem, amelyek majd bekerülnek az említett adatbázisba. Több esetben csak a személyi állományról készült törzslapokból derült fény arra, hogy egy tisztviselő hol született, mikor házasodott, ki volt a felesége, vagy milyen felekezethez tartozott. Mivel a mérnökök egy része nem a mai Magyarország területén született, az egyházi és az állami anyakönyvek teljes körű kutatása nehézségbe ütközik, ezért volt a törzslap a kutatás kiváló alapja. A meglévő anyakönyvekben található, a lakhelyre, házassági tanúkra vonatkozó adatok újabb érdekességekkel szol-

gálhatnak. Abban a periódusban – az 1830-as évektől a század második feléig –, amelyben a mérnökök születtek, majd amelyekben házasodtak – a 19. század második felétől a 20. század első feléig –, eltérő módon vezették az egyházi, majd állami anyakönyveket. A 19. század első felében nem jegyezték fel, hogy hol lakott a menyasszony vagy a vőlegény, ez később általános lett. Ugyanígy eltérő, hogy feljegyezték-e az apa foglalkozását vagy társadalmi helyzetét. Így a debreceni mérnökök vizsgálatakor nem lehet egységes alapokra építeni, és bár néhány esetben tudható, hogy az apa is mérnök volt, esetleg nemesi családból származott, pontos számadatokkal nem tudunk szolgálni.

Tanulmányomban a tisztviselők születési, házassági adatait, vallását, iskolázottságát, nyelvtudását, karrierjét és családi helyzetét vizsgálom. Alapvető forrásként a törzslapokat használom, viszont ezek nem maradtak ránk teljes számban, ezért a következtetéseket csak a meglévő adatlapok és a kiegészítő kutatások alapján lehet levonni, ami így közel sem teljes. A tanulmányokra és a nyelvtudásra vonatkozó ismeretek kizárólag a törzslapokból nyerhetők, míg a vallásra, házasságra vonatkozó adatoknál az anyakönyvi kutatás is eredménnyel járt, ezért több mérnök utóbbi adatai vizsgálhatók. A tanulmány célja az is, hogy a már meglévő és a *Catastrumban* közölt prozopográfiai adatsorokat felhasználva árnyaltabb képet adjon a debreceni, pécsi

* A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg.

1 KISS MÁRTON: A kataszter mint a gavallérélet harmadik stációja. A pécsi kataszteri felmérés személyzeti adattára (1884–1918). *Catastrum*, 8. (2021) 3:21–34. (= KISS, 2021); REISZ T. CSABA: Külföldi mérnökök a magyarországi kataszteri felméréseknél. *Archivarium historicorumque magistra. Történeti tanulmányok Bak Borbála tanárnő 70. születésnapjára*. Szerk.: KÁDÁR ZSÓFIA – LAKATOS BÁLINT – ZARNÓCZKI ÁRON. Bp., 2013. 189–215.; UÓ: A kataszteri felmérés Trencsén megyében. *Catastrum*, 5. (2018) 3:49–64. (= REISZ, 2018); SÁFRÁNY TÍMEA: A debreceni 12. felmérési felügyelőség személyzete 1895 és 1918 között. *Catastrum*, 10. (2023) 3:25–40. (= SÁFRÁNY, 2023).

2 REISZ T. CSABA – TÖRÖK ENIKŐ: A magyarországi kataszteri felmérés tisztviselői kara. Prozopográfiai adatbázis, 1850–1918. *Catastrum*, 9. (2022) 3:54–64.

és trencsényi kataszteri személyzet életéről. A kutatás során a pécsi és trencsényi, törzslappal rendelkező hivatalviselők adatlapját átnézve kigyűjtöttem a nyelvtudásra vonatkozó információkat, amelyek mellett a születési és iskolázottsági adatokat is felhasználtam. A vallási hovatartozást és a házasságkötéseket csak a debreceniek esetében vizsgálok. Elsőként a születést, a származást, a felekezetet, az iskolázottságot és a nyelvtudást, valamint a karriert elemzem, ezt követően a családi helyzetre és kapcsolatokra helyezem a hangsúlyt. Végül kitekintést nyújtok néhány mérnök szakmai pályafutásán túli életútjáról.

Származás

A debreceni felügyelőség személyi állománya mintegy 56%-ának maradt fenn szolgálati adatlapja, a 109 hivatalviselőből 61 személynek. A pécsi százalékos adat hasonló (57%), 63-ból 36 személy, míg Trencsényben 41-ből 15 személy (37%) törzslapja van meg.

Az ezekből kinyerhető adatok a születésre vonatkozóan anyakönyvi kutatással bővíthetők. Debrecen esetében 88, Pécssett 48, míg Trencsényben 30 fő születési adatát ismerjük. Kérdés, hogy kijelenthető-e az, hogy egy adott területen szolgáló mérnökök onnan származtak-e, törekedtek, törekedhettek-e erre valamilyen szinten a személyzeti beosztások során. Ha feltételezzük, hogy valaki a születési helyén vagy annak közvetlen környezetében nőtt fel, akkor kétségtelenül nagyobb helyismerettel rendelkezett, mint az ország másik területéről iderendelt kollégája. Azzal is számolni kell, hogy ha valakinek az apja is mérnök volt, akkor lehet, hogy a gyermek- és kora ifjúkorát számtalan településen élte le.

A debreceni felügyelőség illetékességi körébe az akkori Hajdú, Bihar, Szabolcs és Szatmár vármegyék felmérése tartozott, a pécsihez Baranyán kívül Tolna vármegye, valamint Fiume szabad királyi város. A trencsényiek az adott

vármegyei törvényhatóság területét mérték fel. A vizsgált mérnökök születési ideje igen nagy időszakot ölel fel, ezért a legkézenfekvőbbnek az tűnt, hogy a születésük kori vármegyét, kerületet rögzítem. Ennek megállapításához első sorban az 1873., 1877., 1882., 1892. évi helységnévtárakat használtam, lehetőleg azt, amelyik a legközelebb esett a születés időpontjához.³ A vizsgálatból kihagytam azokat a személyeket, akik nem a történelmi Magyarország területén születtek. Debrecen esetében 4, Pécssett 9, Trencsényben 1 fő maradt ki, így 84, 39 és 29 főt vizsgáltam tovább. Arányaiban nem mutatkozik nagy eltérés abban, hogy az egyes felügyelőségek munkatársainak hány százalékát tudom elemezni (a cívisváros esetében 77, Pécs 62, Trencsény 71%). Az ismert adatok alapján kijelenthetjük, hogy Debrecenben 38, Pécssett 17, Trencsényben 19 különböző vármegyéből vagy kerületből származtak a mérnökök. Hozzá kell tenni, hogy a nagy időintervallum miatt ezen időszak alatt több törvényhatóság nevet és ezzel területet is változtatott, így például Pest-Pilis-Soltból Pest-Pilis-Solt-Kiskun lett, a Hajdú kerület megszűnésével az betagozódott Hajdú vármegyébe, ezeket minden esetben azon a néven jegyeztem fel, ahogyan az illető születésekor nevezték, ez részben magyarázza a cívisvárosi nagyobb számadatot is.

Az, hogy az egyes hivatalnak mekkora az illetékességi köre, nagyban befolyásolja a vizsgálat eredményét, de nem feltétlenül jelenti azt, hogy ebben az esetben a legnagyobb az ún. helyi származású, tehát az illetékességi területen születettek aránya, mint ahogyan azt a kapott eredmények mutatják. Pécssett 39-ből 15 (38%), Debrecenben 84-ből 31 (37%), Trencsényben 29-ből 1 (3,4%) a helyiek száma. Debrecen esetében a Hajdú kerületben született Karap Gézát is ebbe a csoportba soroltam. Trencsény esetében látható, hogy a közeli vármegyékből, így Nyitrából (2), Barsból (1), Zólyomból (1) és Pozsonyból (3) származottak is dolgoztak a hivatalban.

³ A Központi Statisztikai Hivatal oldalán betűrendes keresővel használhatóak ezek a helységnévtárak. <https://www.kshkonyvtar.hu/article/56/959/helysegnevtarak> (elérés ideje: 2023. okt. 28.)

REISZ T. CSABA

Az Országos Községi Törzskönyvbizottság története

II. Az 1898. évi IV. törvény előkészítése, 1895–1897*

Az osztrák–magyar kiegyezést követően Magyarország politikai, gazdasági és társadalmi viszonyai minden korábbi időszaknál jelentősebb mértékben alakultak át. A polgári és politikai jogok kibővültek, a kapitalista fejlődést a liberalizmus eszmerendszere – a polgár szabadságélménye – különösen a korszak első évtizedeiben segítette. A városiasodás, beleértve a munkásság számának és politikai öntudatának növekedését is, öles léptekkel haladt. Az államszervezet professzionalizálódott, a központi irányítás az önkormányzatisággal szemben újabb és újabb területekre terjedt ki, ugyanakkor az elszegényedő nemesség beáramlása a tisztviselőrétegbe jelentős volt. Az egységes nemzetállam kialakításának az eszméje, a (nagy)hatalmi ábrándok és a nacionalizmus erősödtek, és mindennek tág kereteket biztosított az ezeréves államiság (millennium) megünneplése, a készülődés éveitől a megvalósulásig. *„A községnevéadásban is e társadalmi–politikai törekvések fejeződnek ki, s ennek megfelelően a névváltoztatás lett a beavatkozás leggyakoribb formája.”*¹

A 19. század utolsó évtizedeiben a helynevek rendezetlensége olyan gazdasági és igazgatási zavarokat is okozott, amit különösen a posta, a vasút és a belügyigazgatás érzékelt és próbált orvosolni. Az 1880-as években a vármegyei közigazgatás és a társadalmi szervezetek részéről igazi népmozgalom indult meg a községnevek sokféleségéből fakadó problémák megoldására, az egységesítésre (unifikálásra). A névváltoztatási igény összekapcso-

lódott a magyar nemzeti érzelmű – nacionalista – célokkal, amely aztán a nem magyar nemzetiségek heves reakcióit váltotta ki. Az 1891-ben Kolozsvár székhellyel megalakult, majd a vármegyékben osztályokat szervező Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek (EKE) már a kezdettől az volt a célja, hogy a térség turizmusát bel- és külföldön népszerűsítse és ezáltal fejlessze. Ennek érdekében az eszközei között szerepelt *„a helynevek helyes megállapítása s törvényes úton biztosítása”* is.² Az egyesület helynévi bizottságot hozott létre dr. Márki Sándor egyetemi tanár elnöke alatt, és e témában buzgólkodva a Belügyminisztériumnak is javaslatokat írt, illetve szakvéleményt kért a Magyar Földrajzi Társaságtól (MFT) és a Magyar Történelmi Társulattól (MTT), utóbbitól kapott is.³ Az egyesület emiatt kezdetben részt vehetett a helynevek nyilvántartásának rendezésére irányuló kormányzati előkészítő tevékenységben.

Vegyes bizottság létrehozása a helynevek törzskönyvezésére

Az EKE 1895. július 5–8. között tartotta éves közgyűlését a Beszterce–Naszód vármegyei Radnaborberekben. Az első napokon kirándultak a résztvevők (Beszterce, Dombhát, Radnaborberek – Korongyos), július 7-én volt az előző évről szóló beszámolót is tárgyaló közgyűlés, az utolsó napon pedig turistakongresszusi előértekezlet tartottak. Az egyesület 1894. évi tevékenységéről Radnóti Dezső titkár készí-

* A tanulmányhoz szükséges kutatás a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatásával az NKFI Alapból (K 132723) valósult meg.

1 Az itt és alább elmondottakat l.: MEZŐ ANDRÁS: *A magyar hivatalos helységnevéadás*. Bp., 1982. 75.

2 *Erdélyrészi Kárpát-Egyesület alapszabályai*. Kolozsvár, 1891. 1.

3 REISZ T. CSABA: Az Országos Községi Törzskönyvbizottság története. I. Mozgalom a magyar helynevek érdekében, 1891–1895. *Catastrum*, 10. (2023) 3:15–24. (= REISZ, 2023).

tett részletes összefoglalót, megállapítva, hogy „egyesületünk, habár nem hordja nevében teljes célját, és sokszor félreértettünk, ismeretes már egész Magyarországon, és az E. K. E. betűk kezdenek összeolvadni egy szóvá, amint hogy célja és nemes törekvése is összeolvad a hazát és nemzetet önzetlenül szerető hazafiak érzésével”.⁴

Radnóti a helynevekkel kapcsolatos tevékenységüket is ismertette és megemlíttette, hogy a belügyminiszter a helynevek törzskönyvének összeállítására létrehozott bizottságba az EKE-t is meghívta. A szövegkörnyezetből úgy tűnhet, mintha ez is az előző esztendő eseménye lett volna, valójában azonban a beszámoló készítésének idején, 1895 tavaszán történt: „Alapszabályszerűleg megkezdtük az idegen helyeknek [így!] helyesbítésének kérdését megoldani. E kezdeményezésünk a szászok és oláhok részéről a legádázabb támadásnak volt kitéve, azonban midőn kimutattuk, hogy szándékunk jogos és méltányos, elhallgatott a vád, sőt a belügyminiszter kérésünkre elrendelte az összes községi helynevek hiteles törzskönyvének összeállítását, mely munkára egy országos bizottságot szervezett. A turistaegyesületek közül egyedül egyesületünket kérte fel a bizottságban való képviselőre. Ellenségeink hirdetik, hogy ez akciónk ellen támadt nemzetiségi mozgalom olyan szikla, melyen megtörik egyesületünk ereje. Választmányunknak e kérdésben határozott állásfoglalása az, hogy inkább kevesebben csatlakozzanak lobogónk alá, de magyarországból, [így!] nemzeti jogainkból semmit sem engedünk.”⁵ A beszámolót ismertette a *Kolozsvár*, és

miután az egyesület vármegyei bizottsága ott is megalakult, a *Székely-Udvarhely* is.⁶

Perczel Dezső belügyminiszter a községek és egyéb helyek nevének hiteles törzskönyvezése céljából 1895 májusában vegyes bizottság létrehozásáról döntött. Annak elnökéül az Országos Statisztikai Hivatal (OSH) igazgatóját jelölte ki, tagoknak pedig az érintett minisztériumok, az OSH, az MFT, az MTT, az MTA statisztikai bizottsága, továbbá az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) és az EKE képviselőit hívta meg. Még abban a hónapban válaszolt az MTT (május 10.), az EKE és az EMKE (május 15.), megadva a képviselők nevét.⁷ A többi felkért intézmény a nyár folyamán válaszolt, az iktatókönyv tanúsága szerint utolsóként az MTA, szeptember 25-én.⁸ A kereskedelemügyi miniszter nyár végén javasolta a belügyminiszternek, hogy a bizottságban kapjon helyet az Országos Levéltár képviselőjeként Csánki Dezső allelevéltárnok is. Pauler Gyula országos főlevéltárnok, az intézmény vezetője szeptember 21-én tájékoztatást kapott a bizottságról, és felkérték a képviselő megnevezésére. A választervezetet maga a javasolt, Csánki fogalmazta meg szeptember 24-én, eszerint őt javasolja a levéltár, „mint aki a középkori Magyarország helyrajzával évek óta kútfőtanulmányok alapján foglalkozván, a bizottság támogatására szükséges szakismerettel rendelkezik”, ezt még kiegészítette Pauler azzal, hogy „az Országos Levéltárnak a kérdések felvilágosítására és helyes megválaszolására szolgálható anyagát legjobban ismeri”.⁹

4 Egyesületi élet. A központból. *Erdély*, 4. (1895) 6–7:157–168. (jún. 1.). Idézett hely: 162.

5 Uo. 164.

6 A Kárpát-egyesület egy éve. *Kolozsvár*, 9. (1895) 155:1–2. (júl. 10.); Az E.K.E. múlt évi működése. *Székely-Udvarhely*, 1. (1895) 30:1. (júl. 21.).

7 Az MTT választmány 1895. június 6-i ülésén a titkár távollétében a jegyző számolt be a képviselő kijelöléséről: „73. Jelenti, hogy a belügyminiszter úr f. évi 36281 szám alatt kelt átiratában a magyarországi község- és helynevek törzskönyvének létesítése céljából szervezendő vegyes bizottságba egy tag kiküldésére szólítván fel a társulatot, az elnökség a társulat részéről meghívandó tagul Tagányi Károly vál. tagot jelölte ki és ajánlotta a miniszter úrnak. Jóváhagyatik.” Hivatalos értesítő. *Századok*, 28. (1895) 6:588. Az EKE választmánya a június 27-i ülésén Márki Sándor, Moldován Gergely, Hangay Gusztáv és Radnóti Dezső tagokat küldte ki, „felkérvén a helynévtári bizottságot, hogy a miniszteri leirat értelmében a főbb vezérelvekre nézve idejekorán állapodjék meg”. Egyesületi élet. *Erdély*, 4. (1895) 6–7:169. (jún. 1.); A Kárpát-egyesületből. *Kolozsvár*, 9. (1895) 146:2. (jún. 28.).

8 REISZ, 2023. 21–22. Az MFT 1895. május 22-én tartott választmányi ülésén Berecz Antalt és Jankó Jánost küldték ki a bizottság munkájában részvételre. Társasági ülések. *Földrajzi Közlemények (= FK)*, (1895) 8:306. (okt.).

9 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), Y 1-a Magyar Nemzeti Levéltár levéltára, Magyar Országos Levéltár, Általános iratok 1944-ig, Iratok, 1895-I-199.

MIKESY GÁBOR

Egységesítés a földrajzi nevek használatában

Szemelvények a Földrajzinév-bizottság történetéből, 1980-as évek (2. rész)

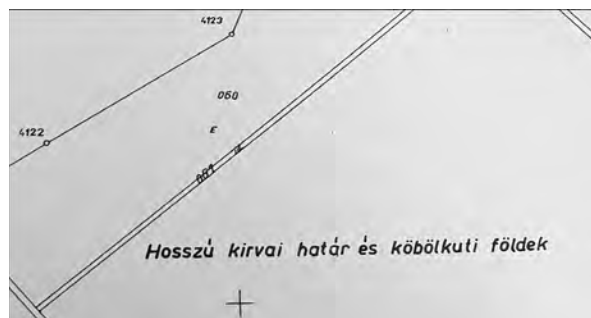
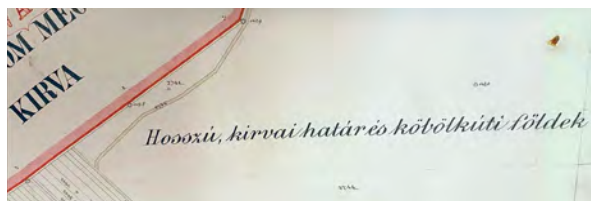
A Földrajzinév-tár III. üteme

Ahogy a Földrajzinév-bizottság (FNB) 1963. évi megalakulása után rövid időn belül elhatározott feladatterv is vázolta, *Magyarország Földrajzinév-tárának* (FNT) a megvalósítása a legvalószínűbb forgatókönyv szerint három lépcsőben történik majd meg.¹ Az 1:500 000 méretarányhoz igazított I. rész 1971-ben, második kiadása 1983-ban jelent meg, a II. rész pedig 19 megyei kötetre bontva 1978 és 1981 között. Ennek névsűrűsége egy közepes, síkvidéki helyeken 1:25 000-es méretarányú, tagoltabb felszínű helyeken kisebb, kb. 1:50 000 méretarányú felelt meg, de a mellékelt 1:150 000 léptékű térkép a pontos lokalizációt nem tette lehetővé. Azt csak a III., méretarányai korlátoktól mentesen teljességre törekvő ütem tűzhet ki célul, hogy a helyekhez a nyelvhasználatban élő, a valóságos tagoltságnak megfelelő részletességű, történetileg kialakult, így rendkívül összetett kulturális örökséget hordozó neveket fűző adatállományt hozzunk létre. Mind az *FNT II.* készítése során szerzett tapasztalatok, mind a nyelvészeti névgyűjtések anyagai világosan mutatták, hogy a nagy méretarányú térképek névanyagához nem állt rendelkezésre megfelelő minőségű forrás, gyakorlatilag a nulláról kellett indulni, mert a meglévő állományokat is ellenőrizni kellett.

A különböző térképsorozatok névanyaga jelentős különbségeket mutatott ugyanarra a helyre vonatkozóan, és sorozatokon belül is a névanyagot illetően az egyes szelvények minőségében nagy volt a szórás. Voltak ugyan gazdagon megírt, nyelvileg gondosan kezelt szelvények, az átlag azonban kiábrándító volt.

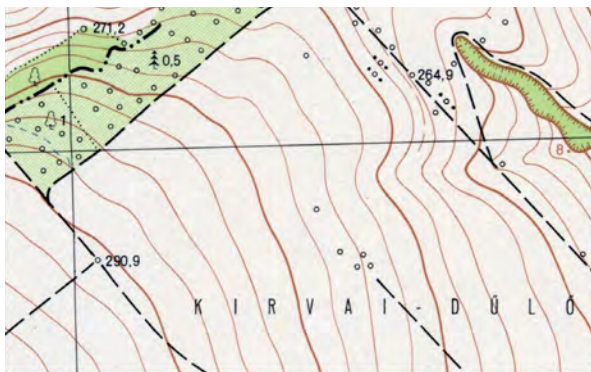
Különösen a földhivatalok által készített térképeken kerültek háttérbe a nevek, ugyanis a teljesen helyrajzi számokhoz kötött rendszerben nem volt szükség a földrajzi nevekre, így erre a részletre sem erős igény, sem kapacitás, sem megfelelő apparátus nem volt, ráadásul a földmérési térképek készítéséhez kiadott ágazati utasítások is ellentmondóan kezelték az ügyet. A megvalósítás szélsőségek között mozgott: egyes földhivatalokban gondosan átmásolták a korábbi kataszteri térképek dülő- és egyéb neveit (az elavult írásmódoknak megfelelően), máshol forgalomba kerülhettek teljesen név nélküli lapok is. A többség a kettő közti megoldásokat valósította meg.

Az élő névhasználathoz való igazítás fehér hollónak számított, és amikor történt ilyen,

■ A Perbál 1885. évi kataszteri térképén megjelenő, egy telekkönyvi egységet képező, összevont dülőneveket átmásolták az 1971-ben készült 1:4000 méretarányú földmérési alaptérképre. A másolásakor nem voltak figyelemmel a csaknem 100 év alatt jelentősen megváltozott helyesírásra, de még a betűhív-
séget sem ellenőrizte senki (Lechner Nonprofit Kft. térképtára)

1 Ezúton is köszönöm Pokoly Béla jelen tanulmány elkészítéséhez nyújtott értékes megjegyzéseit, tanácsait. MIKESY GÁBOR: Egységesítés a földrajzi nevek használatában. Szemelvények a Földrajzinév-bizottság történetéből, 1960-as évek. *Catastrum*, 8. (2021) 3:52–64.

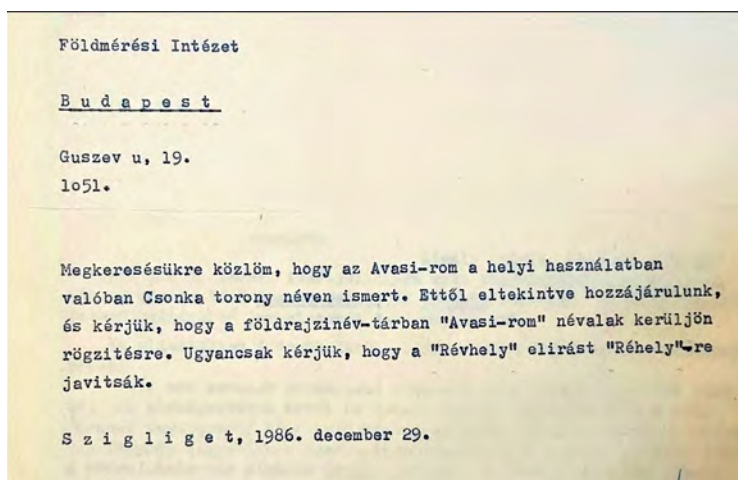
■ Perbálnak az előző képen megjelenő részlete az 1961-ben készült hazai szelvényezésű 1:10 000 méretarányú topográfiai térképen. Itt nem alkalmaztak dűlőnévi összevonásokat, egy konkrét területhez egy konkrét nevet társítottak (Lechner Nonprofit Kft. térképtára)

az is önkényesen. A topográfiai térképeken sokkal jobb volt a helyzet, sok helyen alaposan kikérdezték a helyi lakosságot. Problémák nemcsak az ennek ellenére megmaradt igen számos névhiányos résszel adódtak, hanem a nyelvi igényességgel, például a nyelvjárási névalakok és a nemzetiségi nevek kezelésével, a tévesen köznyelvi alakra módosított szavakkal, az önkényes kiegészítésekkel stb. A topográfusok is gyakran éltek régebbi térképek neveinek átmásolásával.

Világosan látszott, hogy megkerülhetetlen az egyenként minden településen, kiképzett szakember által végrehajtott felmérés. A szakzargonban névrendezésnek hívott folyamat – eredményében ennek kellett képeznie az *FNT III.* részének az alapját – tervezése még azelőtt megkezdődött, hogy teljesen befejeződtek volna az *FNT II.* munkálatai. 1980-ban a Földmérési Intézet (FÖMI) Földi Ervin vezetésével elkészítette az első tervezetet, amelyet a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM) Országos Földügyi és Térképészeti Hivatala (OFTH) nemcsak azért karolt fel, mert köztudottak voltak a térképi névanyagok hiányosságai, hanem mert felfutóban volt az országos térképfelújítási program az Egységes Országos Térképészeti Rendszer (EOTR) megvalósításával. Ennek keretében új szelvényezést

és új vetületet vezettek be, így új országos felmérések zajlottak mind a földmérési, mind a topográfiai szakágban, és tökéletesen időszerű volt, hogy a névanyag megújítása csatlakozzon az egyébként is zajló programhoz, megteremtve egyúttal a topográfiai és a földmérési térképek névadási egységét.

Az OFTH számításai szerint a térképfelújítással összekapcsolt névegységesítés becsült költsége akkori (1980) áron az egész országot illetően mintegy 17 millió forintba rúgott, amelyet a hivatal a saját költségvetésén belül nem tudott biztosítani. A minisztérium vezetéséhez benyújtott javaslat tízéves ütemezéssel számolt, és évi kétmillió forint költségvetési többlettámogatást igényelt. Az évenként ismételt javaslatok azonban valahol elakadtak, ezért az OFTH–FÖMI párosa 1983-ban kísérleti jelleggel „a jogszabályi rendezés és a megfelelő anyagi eszközök hiányában” is megindította a névrendezést.² Már egy 1982. évi MÉM-rendelet a FÖMI feladatai között sorolta fel a *Földrajzinév-tár* folyamatos vezetését.³ A cím arra utal, hogy a FÖMI az *FNT II.* létrehozása után is jogosult maradt a földrajzi nevek változásával, a térképi állományok javításával

■ A Földrajzinév-tár folyamatos vezetését levelezéssel is fenn kívánták tartani. Ellentmondó adatok, bizonytalan írásmód, kétséges lokalizáció esetében a FÖMI munkatársai levélben fordultak a helyi tanácsokhoz. Részlet a sziglieti illetékesek válaszából (Lechner Nonprofit Kft.)

2 Az idézet FÖLDI ERVIN *A magyarországi dűlőnevek kronológiája* című, 1989-ben írt összefoglalójából származik. Kézirat. Lechner Nonprofit Kft.

3 A „folyamatos vezetés” kifejezés arra utal, hogy már az *FNT II.* kötetéhez igen sok észrevétel érkezett postai úton, és ezek egyeztetés és jóváhagyás után bekerültek az átvezetni valók dossziéjába.

DOROSZLAI TAMÁS – JÁNOSSY ANDRÁS

Megszüntetés fejlesztéssel?

A természetes intelligencia hatása a mesterséges intelligenciára az ingatlan-nyilvántartásban

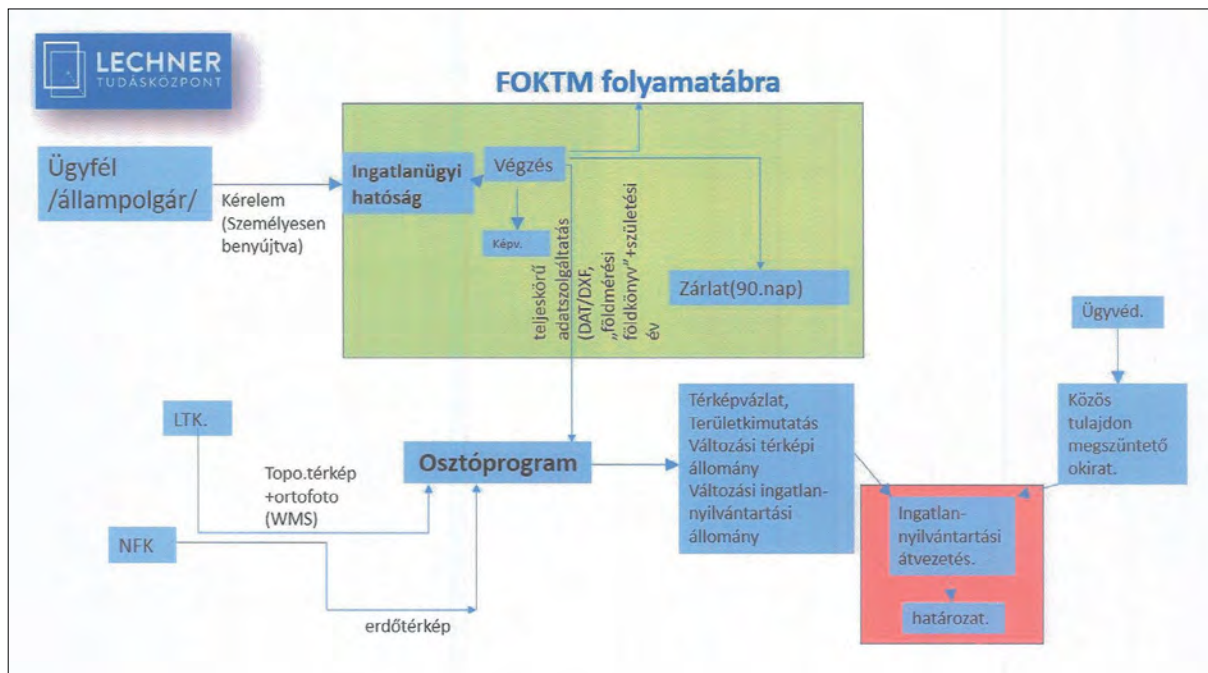
Lehetséges-e informatikai fejlesztéssel felgyorsítani a földeken fennálló, osztatlan közös tulajdon megszüntetésének ingatlanügyi hatósági, földhivatali, ügyintézői döntési folyamatait? Ez volt a szakmai csapat elsődleges kérdése, amikor az egységes ingatlan-nyilvántartás fejlesztésére és üzemeltetésére jogszabályban kijelölt Lechner Tudásközpont megkapta ezt a feladatot. Mostanra biztosan kijelenthető, hogy lehetséges. A megrendelő Agrárminisztérium adatai szerint a kapcsolódó ingatlanügyi hatósági, földhivatali folyamatokat illetően a Miniszterelnökség szakmai háttérintézményeként működő Lechner Tudásközpont informatikai fejlesztéssel mintegy 2,4 millió hektár termőföldön, több mint egymillió földrészletben meglévő osztatlan közös tulajdon megszüntetésének földhivatali eljárása vált meggyorsíthatóvá. A közvetlenül több mint négy és félmillió földtulajdonost érintő fejlesztéssel – mindamelllett, hogy az érintett földrészletekre vonatkozóan növeli azok forgalomképességét – közvetve sikerült hozzájárulni a Magyarország anyagi biztonságát is szavatoló ingatlan-nyilvántartás részfolyamatainak megújításához.

Miről is van szó tulajdonképpen?

A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról és a földnek minősülő ingatlanok jogosultjai adatainak ingatlan-nyilvántartási rendezéséről szóló 2020. évi LXXI. törvény (FOKTM) egy hosszú idő óta fennálló helyzet megszüntetését tűzte ki célul. A több tulajdonos által osztatlan közös tulajdonként birtokolt területek számtalan probléma forrása, csupán egyet kiragadva a földművelést gátló lehetséges gondok közül: a tulajdonostársak véleménye a művelés módjáról gyakran nem

esik egybe, ami akadályozza, sőt akár meg is hiúsítja egy ilyen ingatlan hatékony kihasználását. Az osztatlan tulajdonok felszámolása után optimális méretű és átlátható használati és tulajdoni viszonyokkal rendelkező birtoktestek alakulnak ki, amelyek gazdaságosan művelhetők, adminisztratív terhek nélkül használatba vagy tulajdonba vehetők. A földeket gazdaságosabban lehet majd megművelni, mert nem lesz már szükség egyeztetésre a többi tulajdonossal, hatékonyabban és gyorsabban elvégezhetők a szükséges munkák. A törvény paragrafusainak betartása komoly terhet rótt az ingatlanügyi hatóságokra és a földhivatalokra. A Lechner Tudásközpont fejlesztései az ingatlanügyi hatósági, földhivatali folyamatok támogatásával számtalan, ezzel a témával kapcsolatos ügyintézői döntési folyamatot gyorsítanak meg országszerte.

A FOKTM-törvény előkészítését végző Agrárminisztérium a törvényben foglalt megosztási folyamat támogatásához egy osztóprogram elkészítését körvonalazta. A termőföld-tulajdonközösség használatában üzemelő osztóprogram bemeneti adatainak előállításához a meglévő ingatlan-nyilvántartási, földügyi informatikai rendszerek fejlesztésére volt szükség úgy, hogy az alkalmassá váljon a FOKTM-törvényben foglalt ügyviteli feldolgozási – front-office és back-office – folyamatok és eljárások informatikai támogatására. A fejlesztés tervezése során figyelembe kellett venni a földmérői adatszolgáltatások adatigényét, azaz az osztóprogram online kiszolgálását földügyi adatbázisok adataiból, illetve a földhivatali változásvezetési eljárások támogatását, mind a vidéki és fővárosi térképi (DATR, TOPOBASE), mind pedig az ingatlan-nyilvántartási rendszerekben (TAKAROS, BIIR).

■ A fejlesztés alapjául szolgáló eredeti folyamat ábrája

Az osztóprogram célja

A törvény a földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolását három módon teszi lehetővé: megosztással, egyetlen tulajdonostárs általi bekebelezéssel és – utolsó lehetőségként – kisajátítással, az olyan rendkívüli esetekben, amikor az első két módszer nem hozott eredményt.

Azokban az esetekben, amikor a tulajdonostársak a megosztás mellett döntenek, a Nemzeti Földügyi Központ oldalán található, ügyfélkapus bejelentkezést követően használható osztóprogram segítségével juthatnak egyezségekre, a törvény által megadott keretek között. A megosztással kialakítható minimális területnagyság szántó, rét, legelő, erdő és fásított terület esetén ingatlanonként 10 000 m², azaz 1 hektár; kert, szőlő, gyümölcsös, nádas esetén 3000 m², művelési ággal rendelkező

zártkert esetén pedig 1500 m². A tulajdonosok általi egyezséget minden esetben ügyvéd által ellenjegyzett okiratba kell foglalni.

A fejlesztés célja egyrészt a tulajdonostársak kezelésében üzemelő osztóprogram adatigényének kiszolgálása (online földmérési adatszolgáltatás a földügyi adatok alapján – ábránkon zöld mezővel jelölve), másrészt az osztóprogram outputjának fogadása, amely minden további vizsgálat nélkül alkalmas a közhiteles ingatlan-nyilvántartás térképi állományának módosítására, az új térképi határvonalak átvezetésére, és amelynek alapján a tulajdonilap-állományban is megtörténhet a megosztásra vonatkozó adatok átvétele (az ábrán piros mezővel jelölve).

Az online működésű földmérési adatszolgáltatás kialakításával a földügyi adatbázisokra építve megvalósult egy 3. szintű elektronikus ügyintézési eljárás.¹

1 A 3. szintű elektronikus ügyintézési eljárás legfontosabb jellemzője a kétirányú kapcsolat, azaz az interaktivitás. Az űrlapok kitöltésére van online lehetőség, a kitöltött űrlapok hitelesíthetőek. Megtörténik a kitöltés ellenőrzése, és a letöltött dokumentumokat azonosítási eljárás mellett vissza is lehet küldeni elektronikus formában. Vannak interaktivitást növelő szolgáltatások is, pl.: fórum, online segítségnyújtás. Ügyazonosító adat megadását követően ellenőrzöten és biztonságos csatornán történik meg az azonosító adathoz tartozó adatlekérés a közhiteles ingatlan-nyilvántartási adatbázisból. A lekérdezés előtt megtörténik az ügyfél azonosítása is az Ügyfélkapun.

Reményi József Tamás (1949–2023) emlékezete

2023. november 10-én hajnalban, életének 75. évében elhunyt Reményi József Tamás író, irodalmár, kritikus és szerkesztő. Távozásával súlyos veszteség érte a kortárs magyar irodalmat.

Szakmai életének kevésbé ismert kis szelete, hogy mint olvasószerkesztő segítette a *Catastrum* munkáját, és így hozzájárult a magyar tudományos szaknyelv minőségi műveléséhez.

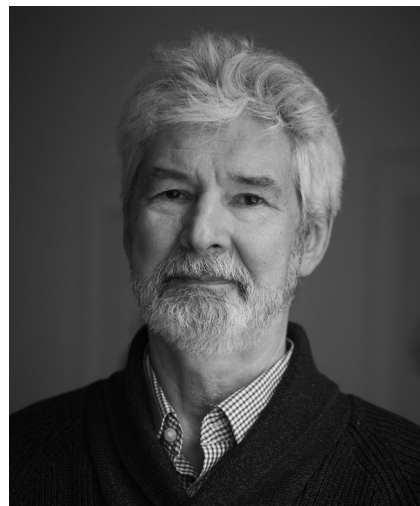
Jóska 2017. március 13-án jelentkezett az életemben, már első levelében leírva a munkamódszerét: „*Előre jelzem (negyven éve így dolgozom), minden megjegyzést tekintsen úgy, mint kiindulópontot szerző és szerkesztő diskurzusához*”. Azip összegeztünk, és közös munkánk eredményeként május közepén együtt örültünk az általa olvasószerkesztett „Kedves Lajosom!” forráskiadványom megjelenésén. Ugyanekkor a *Catastrum* kiadója, a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. a megjelenés pénzügyi feltételrendszerét újratervezte, az új költségvetésben olvasószerkesztő is szerepelt. Őt kértem fel erre, és azonnal válaszolt, „*örömet szerezteél megtisztelő ajánlatoddal: lapot nagyon rég nem csináltam már... Természetesen vállalom*”.

2017 és 2023 között 28 szám 1904 oldalán 45 szerző 166 cikkének volt gondos szerkesztője, stílusjavításait valamennyien örömmel fogadtuk. Fegyelmezett szerkesztő volt, még a teljesen egyértelmű javításokat is végtelen szelídséggel és finom eleganciával javasolta. Az írásokat csak a legritkább esetben kommentálta. „*Ez a szerző írjon gyakran*” – írta Bösz Attila cikkéről, máskor pedig jelezte, hogy „*a vízimalmos cikk meghatott, el fogunk menni*”. A lapszerkesztés nem munka volt számára, hanem maga az örömteli tett, járt az agya, mit kellene még csinálnunk. „*Catastrum-könyvfűzetsorozat lehetne kiadni? Például a trianoni történetek megérnek egy külön kiadást, vagy a nagyportrék némelyike is, vagy a nyelvészetiek...*”.

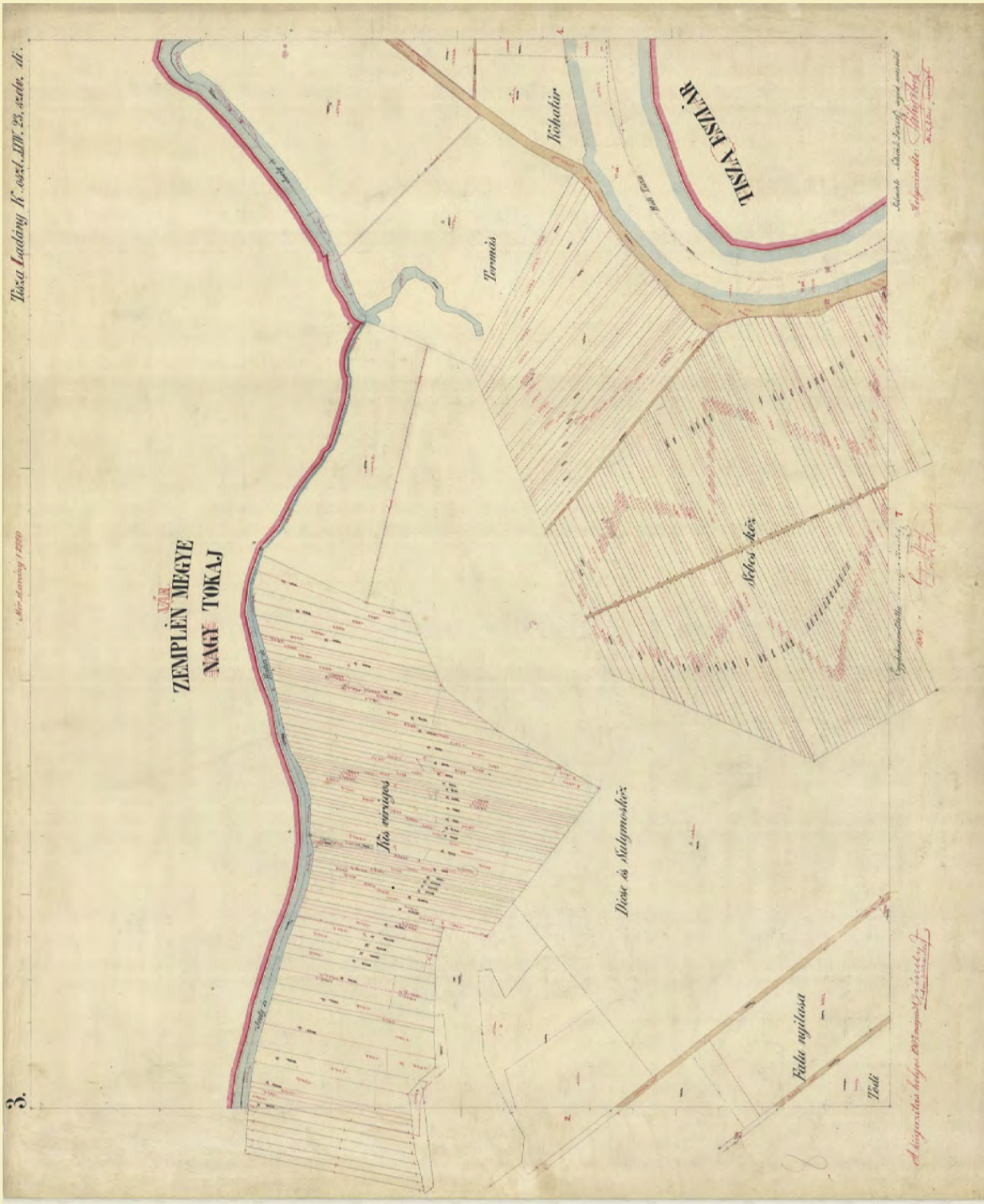
A kéziratok ide-oda küldözgetése és javítása során a munkakörülményekről – értve ezalatt a járványveszélyt, a hétköznapi élet köztörténeit vagy éppen családi dolgainkat és szakmai foglalatosságainkat is – röviden, szinte csak villanásnyit eszmét cseréltünk, és hamar világossá vált számomra, hogy az ő világképe, értékrendje, morálitása és türelme példaadó kell hogy legyen nemcsak az irodalmi élet közössége, de mindannyiunk számára is.

A lapszerkesztés hektikusságát, az állandóan szorító határidők miatt elvárt gyorsaságot nagy megértéssel fogadta, az őt is terhelő esti és hétvégi munkavégzést kérő szabadkozásaimat pedig azzal hátrította, hogy „*jaj, dehogy nyúzol, szeretek Veled dolgozni*”. Szerettem a humorát is, egyik számunk szerkesztőségi lezárását úgy vette tudomásul, hogy „*Most mihez kezdek... Tudom már, megírom végre egy Örkeny-kötet fűlszövegét*”. A papíralapú számokat mindig élvezettel forgatta, bele is szagolt, mert szerette a nyomdaillatot. „*Örömmel szoktam ilyenkor lapozgatni, s ugyanakkor újraélem, mennyivel szívszorítóbban tudnak mesélni nekem Trianonról a kataszteri ügyek, mint bármely tiráda*.” – írta az egyik alkalommal, máskor pedig úgy értékelte a szerepét: „*Jó egy kutatási program résztvevőjének tudni magam*.”

Mindig terveztük, hogy megiszunk egy kávé, teát vagy éppen a nyári melegben jóleső sört, és megbeszéljük közös dolgainkat, amelyek meglétét és növekvő számát regisztráltuk, de az alkalmat mindig elsodorták egyéb teendőink. Leveleinek záró formulájában a kezdeti „üdvözléssel” hamar „barátsággal” alakra fordult, de az utóbbi években csakis szeretettel és öleléssel búcsúzott. Kedves Jóska, emlékedet hálás szívvel így őrizzük meg.

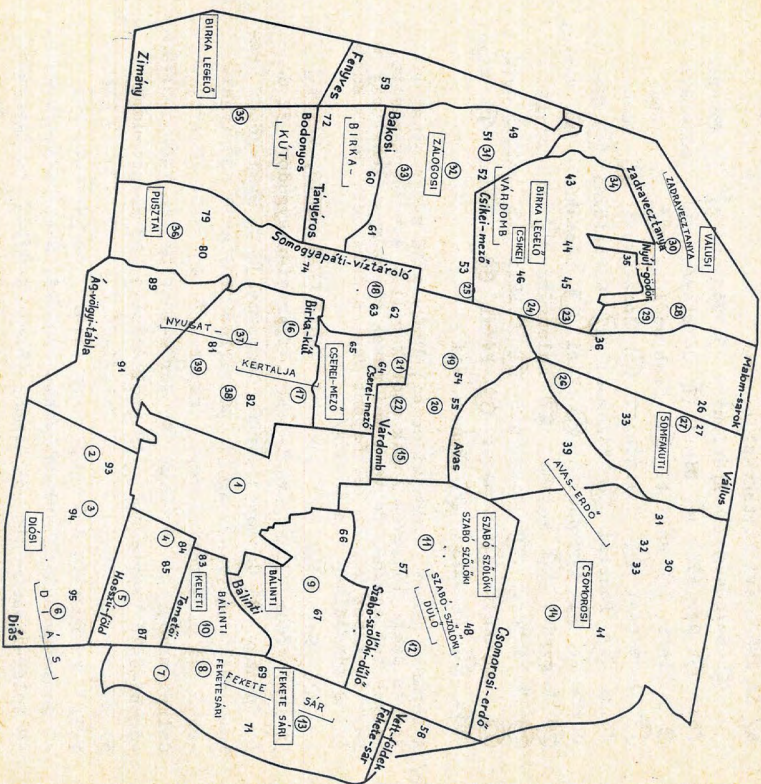
■ Reményi József Tamás 2020. január 22-én (Valuska Gábor felvétele a Litera.hu számára)

■ Tiszaladány kataszteri térképének 3. szelvénye. 1870-ben felmérte Petricsek József, egybehasonlította Schaffer Kristóf. 1907-ben helyszínelte Péchy Tibor, egybehasonlította Gréger József és ellenőrizte Székely Ferenc (Lechner Nonprofit Kft.). Lásd ehhez Sáfrány Tímea cikkét

A)

39) Az 1852. évi zsinás birtokvizitát (csoportú nevéit helyettesítő szám) (birtokterület szám)

ZÁLOGOSI
Az 1977. évi földmérésai alapféltéken (katasztróni t.) található név (birtokterület név)

DIÁS
A Földrajznev-ter. megyei katekton (található név (1978) (ezeket vonalban alakított)

38) A nyugvászati megújítás (1902) nevéit helyettesítő szám (magában álló szám)

DIÁS
Névrendezési megállapított mai név (1986) (a táblákhoz meg. vastagon írt név)

A térképvázlaton szereplő számok magyarázata

a/ Az 1852. évi birtokvizitát nevei

- 1) Belasőség
- 2) Apáti útra
- 3) Hídegyölgény
- 4) Kenderföld
- 5) Derékháti
- 6) Diási
- 7) Reketesári
- 8) Reketesári
- 9) Bálinti
- 10) Bálinti
- 11) Szabószőlők
- 12) Gosomrosi
- 13) Gosomrosi
- 14) Kollátháti
- 15) Hosszúháti
- 16) Görbe-föld
- 17) Pusztai
- 18) Zalogosi
- 19) görberődi
- 20) Méskeskerthi
- 21) Méskeskerthi
- 22) Vári
- 23) Sásasáthi
- 24) Csikai
- 25) Nagyréti
- 26) Vallusi
- 27) Malomsár
- 28) Malomdűlő
- 29) Malomberki
- 30) Somfakéti
- 31) Csikai
- 32) Csikai mező
- 33) Somfakéti
- 34) Zimányi
- 35) Párai
- 36) Pusztai
- 37) Kis-kéti
- 38) Ágyólgényi
- 39) Pusztaréti

b/ A Baranya megye földrajzi nevei, 1982. című névgyűjtési kötetben szereplő nevek /csak azok kerültek a térképvázlatra, melyek jellegükkel fogva a mai nevek elhelyezési lehetnek; a névátvitelük között kétféle pont van, a történelmi nevek szögletes zárójelben található/

- 26 Malomsár
- 27 Pörösházi-dűlő [Malomdűlő, Malom]
- 30 Jenő-gödör
- 31 Átjárás-gödör-Átjárás-nagy-gödör
- 32 Gólyafészes
- 33 Gosomrosi-erdő [Gosomrosi]
- 35 Nyul-gödör [Malomberki]
- 36 Avasi-legelő [Vállusi]
- 39 Avasi-erdő
- 41 Gosomrosi-legelő [Gosomrosi]
- 43 Csikai [Csikai-dűlő, Csikai-mező]
- 44 Vár-domb
- 45 Török-templom
- 46 Vár-domb-Vár-domb-dűlő [Vári-dűlő]
- 48 [Kollátháti]
- 49 Kopsz-domb
- 51 Bakosi-rét [Bakósi]
- 52 Bakosi-dűlő [Bakósi]
- 53 [Nagy-réti]
- 54 Pusztán felül [Majoron felül]
- 55 [Méskeskerthi]
- 57 Hegy-végas: Szőlő-végas [Szabó-szőlők, Szabó-szőlők-mező]
- 58 Felső-irtási-dűlő
- 59 Zimányi [Zimányi-dűlő]
- 60 Legnyel-legelő [Birkalegelő]
- 61 [Sásasáthi]
- 62 Birkakút
- 63 Birkakéti [Zalogosi]
- 64 [Görberődi]
- 65 [Hosszúháti]
- 66 Bálinti [Bálinti-dűlő, Szőlőhegy]
- 67 Bálinti-mező
- 69 Gárdas: Osárána-föld
- 71 Reketesári-dűlő, Reketesári, Reketesári-mező]
- 72 Birkalegelő
- 74 Halastó
- 79 Alsó-rét
- 80 Pálfa-rét
- 81 Nyugat-kertalja [Nyugat-kertaljai mező, Kertaljai mező]
- 82 Ag-völgy: Agi-völgy [Ágyólgényi]
- 83 Temető
- 84 Kenderföld [Kenderföldiek]
- 85 Hídegy-völgy: Hídegy-völgyi-dűlő [Hídegyvölgy]
- 87 Derékháti
- 89 Kis-kéti: Kis-kéti-mező
- 91 Pusztarét
- 93 Apáti úti mező
- 94 [Kélethi]
- 95 Diás [Diási, Diósi]

Somogyviszló történelmi és névrendezési földrajzi nevei a Minisztérium Tudománypolitikai Bizottsága részére készülő előterjesztés harmadik változatából, a névrendezés szükségességének bemutatása konkrét példányon (Techner Nonprofit Kft.), L. ehhez Mikesey Gábor cikket